

נושא העבודה

כשרות להעיד

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

בחרתי בנושא כשרות להעיד מכיוון שמאוד עניין אותי איך עדות עובדת ומי כשיר להעיד ומי אינו כשיר להעיד לדוגמא אישה במשפט העברי או מי יכול להעיד אך יש עליו מגבלות למשל עיוור ולמה לאנשים השונים יחס שונה בזמן שהם צריכים להעיד.

מידע קודם שהיה לי בנושא ידעתי לדוגמא שבמשפט העברי אישה אינה יכולה להעיד ורציתי לדעת מהן ההצדקות לכך. חשבתי שזה יהיה נושא מצוין לכתוב עליו את עבודתי במסגרת עבודת הסיכום ושיכול להיות לי מאוד מעניין ומשכיל ללמוד נושא זה ולכן בחרתי בו על פני נושאים אחרים.

תוכן העניינים

4.....	פרק ראשון – מבוא
6.....	פרק שני - המקור לדיני עדות
7.....	פרק שלישי – כשרות להעיד
11.....	פרק רביעי – כשרות האישה להעיד
15.....	פרק חמישי – כשרות הסומא להעיד
19.....	פרק שישי – סיכום
20.....	ביבליוגרפיה

מבוא

בעבודתי העסוק בכשרות להעיד ובשאלה שתנחה אותי לאורך כל העבודה שהיא **מי כשיר**

להעיד?

עדות הינה אחד מן הכלים הראייתיים החזקים ביותר בהליך המשפטי ובו האדם שקלט באחד מחושיו את המקרה עליו בית המשפט מתדיין ומספר על מה שחווה בבית המשפט, יש לציין כי התרשמותו ומסקנותיו של העד מאותן עובדות פסולות בדרך כלל כראיה מכיוון שנחשבות "עדות סברה". לכן העניין של מי כשיר להעיד מי אינו כשיר להעיד הוא עניין חשוב מאוד ואעסוק בו בעבודתי.

מטרתי היא ללמוד בעבודתי מי כשיר להעיד, מי אינו כשיר להעיד ומי יכול להעיד אך יש עליו מגבלות מסוימות תוך כדי התייחסות למשפט העברי, למשפט הישראלי וגם אשווה ביניהם ואראה את ההבדלים בין שתי סוגי המשפטים ואיך השתנה המשפט בנושא זה מאז ימי קדם ועד ימינו. בעבודתי אתמקד בזכותה של האישה להעיד ואיך השתנה נושא זה בין המשפט העברי לבין המשפט הישראלי בנוסף אתמקד בעיוור כאדם שעליו יש מגבלות כאשר הוא צריך להעיד והאם הוא יכול להעיד בכלל בסוגי המשפט השונים ואערוך השוואה ביניהם על מנת להדגיש את ההבדלים. אשתמש בחומרים השונים אשר ניתנו לי על ידי המנחה שלי בעבודה זאת על מנת ללמוד מהם ולהפיק מהם את המרב בעבודתי.

בחרתי בנושא כשרות להעיד מכיוון עניין אותי איך עדות עובדת ומי כשיר להעיד, מי אינו כשיר להעיד ומי יש עליו מגבלות כאשר הוא נתבקש להעיד יש הרבה במאוד מגבלות בנושא זה ובעבודתי אנסה לחקור מגבלות אלה ולהבין את סיבתן.

לדעתי זהו נושא חשוב מאוד במשפט היות ועדות היא חלק גדול מאוד מן המשפט ויש לה משקל רב ולכן נושא זה סקרן ועניין אותי ולכן בחרתי בו כנושא לעבודת סיכום זאת.

המקור לדיני עדות

ישנם 2 מקורות המראים לנו את חשיבות העדות במשפט העברי. את חשיבות הראיה מדגיש הרמב"ם-"אין חותכין...." לפיו אין להסתמך על עד אחד ולא מסתמכים על עד ששאל עד אחר. סנהדרין-במעשה שמעון בן שטח, אין להסתמך על עדות נסיבתית האדם צריך שיראה מעשה מסוים בעינו ולא יסיק מסקנות. לדוגמא במקרה רצח שרואים גופה ולידה אדם עם סכין מראה זה הינו נסיבתי ולא מושלם.

עדות נסיבתית במקרא:

1. שמות כב: [שומרים]"כי ייתן..."מדובר על שומר שכר הפטור במידה וישבע או מביא את העצמות כראיה.
 2. ויקרא [שבועת העדות]-העד נדרש או למראה או לידיעה מוחלטת ואם לא אמר יהיה אשם, אדם שנשבע שבועה שקרית אמור להביא קורבן על מנת לכפר על החטא שלו.
 3. דברים [מוציא שם רע]-אדם טוען שאישה שהתחתן עמה לא הייתה בתולה-בפני בית הדין עומדת דילמה כי מדובר על עניין שבינו לבינה ואין 2 עדים. רשב"ם אומר שהדם על השמלה זה מעיד על אמינות הגבר ולכן הוא שיקר ולכן מדובר על עדות נסיבתית.
- דרכי הראיות במשפט העברי-מבט כללי
- מסלול של עדות ומסלול של עדות נסיבתית. **מסלול של עדות נסיבתית** מצריך את שכנוע הדיינים לדרוש לחקור ולמצות הכול ורק אז היו פוסקים מן הדין. **בפסיקה ע"פ עדים-הם אלה שהיו קובעים את התשתית הראייתית, העדים היו מנחים את הדיינים.**

כשרות להעיד

במשפט העברי

במשפט העברי יש הרבה אנשים שהם פסולי עדות והם מתחלקים לכמה קבוצות:

א-נשים פסולות לעדות מן התורה

ב-רשעים, כל מי שעבר חטא ועליו קיבל מלקות הוא פסול עדות.

ג-עבדים, בד"כ עבד הוא אדם שגנב ולא היה לו כסף להחזיר לכן הוא נמכר כעבד.

ד-קטינים-כאלה שלא מלאו להם 13 שנה.

ה-שוטים

ו-חרשים, אדם שאינו שומע לא יכול לשמוע אפילו את אזהרת הדיינים.

ז-סומים עיוורים.

בזויין-אנשים שמבזים ולא מעריכים את הדברים שלהם למשל אכילה בשוק.

קרובים, קרוב ראשן בין אחים באותו דור פסול, קרוב שני אב פסול, אשתו של אדם נחשבת

כאילו הוא עצמו.

הנוגע בדבר, אנשים שנגועים בעדותם אפילו בעקיפין לתוצאת הדין.

חלוקתו של ח. חפץ-הוא מבצע חלוקה מודרנית, החלוקה שלו מאוד דומה לחלוקה במשפט

הישראלי כיום.

פסלות אישית-נשים, ילדים, עבדים חרשים.

פסלות עבריינית-רשעים, בזוין.

פסלות קרבה.

פסול נגוע בדבר.

במשפט הישראלי

כאמור לעיל, על-פי שיטת המשפט הנוהגת הלכה למעשה בישראל הכול כשרים להעיד¹, כולל מי שאינו שפוי בדעתו, והשופט היושב על מדין צריך להחליט מהו משקלה הראוי של עדותו². לעניין זה נקבעו שלושה מבחנים³:

א. מבחן ההתרשמות הבלתי אמצעית של בית המשפט מן העד ומדרך עדותו ובהתחשב בחוות הדעת הרפואית על העד.

ב. מבחנה הפנימי של העדות, כלומר בדיקת העדות "על-פי סימני האמת העולים מתוכה, כגון הגיונה או חוסר הגיונה הפנימי, סידורם או בלבולם של הפרטים הנמסרים בה וכיוצא באלה סימנים של שכל ישר המביאים אדם בר דעת להתייחס לדברי זולתו באימון".

ג. והעיקר, מבחנה של העדות על פי סימני אמת חיצוניים, "אשר יש בהם, לפי מבחני השכל הישר, כדי להשליך אור על אמתיותה".

המבחן האחרון בא לשמש מעין "שסתום ביטחון" לשני המבחנים הראשונים. ואף אם התרשם בית המשפט לטובה מן העד ומצא בעדותו היגיון פנימי, עדיין יש חשש ל"הטעייה". חשש זה יוסר רק אם העדות מתאמתת מהותית ומשמעותית בראיה חיצונית.

¹ לעניין החריגים

² . באשר למשקלה של עדות, נאמר בסעיף 53 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971

³ ע"פ 774/78 י' לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228, 234

והוסיפה כב' השופטת ד' דורנר בעניין זה⁴:

יש להטעים, כי אין דומה הערכת מהימנות עדותו של אדם בריא להערכת עדותו של הלקוי בנפשו או בכושרו השכלי. הדבר נכון במיוחד באשר לשני המבחנים הראשונים שציין השופט גולדברג. באשר למבחן הראשון, הרי שעל בית-המשפט לקבוע את ממצאיו מתוך התחשבות בליקוי הנפשי או השכלי של העד. כך, למשל, מתן תשובה על-ידי העד רק לאחר שאלות חוזרות ונשנות עשוי לפגוע במהימנות עד מן השורה, בעוד שהתנהגות דומה של עד מפגר עשויה ללמד אך על קשיי תקשורת הנובעים מליקויו השכלי. כך גם באשר למבחן השני... על בית-המשפט לבחון את העדות באספקלריה של הליקוי הנפשי או השכלי הספציפי שממנו סובל העד. עליו להבחין בין השפעת הליקוי על מסוגלותו הכללית של העד לספר את אשר חווה לבין פרכות בעדותו האופייניות לליקוי, אשר לולא הליקוי היו עשויות לפגוע במהימנות עדותו. לעניין זה אף רשאי בית-המשפט להיעזר בחוות-דעת מומחים.

נמצאנו למדים אפוא כי על פי ההלכה הנוהגת כיום במשפט הישראלי, קבילה גם עדותו של מי שלוקה בנפשו, אך על השופט היושב על מדין להפעיל את שיקול דעתו באשר לקבלת העדות, מהימנותה ומשקלה.

ראה: עניין פלוני, עמ' 778-779⁴

כשרות האישה להעיד

במשפט העברי

קבילותה של עדות אישה במשפט העברי היא בעייתית. בעוד שעדות זו, לפי המקורות הקדומים פסולה מכל וכל, הרי שבמקורות המאוחרים יותר במשפט זה אנו נתקלים בקבוצות מקרים בהם עדותה של אישה היא קבילה.

הרמב"ם ב' ה' עדות פ"ט מונה בין עשרה מיני פסולות לעדות את הנשים, שהן פסולות לעדות לפי התורה שכן נאמר על פי שתיים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה. על פי ראייה זו מן התורה שהובאה כאן, אומר בעל הכסף משנה "אינה נוחה לי, שהרי כל התורה בלשון זכר נאמרה". אין ספק שראיה זו היא קלושה מאוד ולאמתו של דבר אין שום ראייה מן התורה, שאישה פסולה לעדות, ונהפוך הוא התורה קובעת בבן סורר ובמורה, שאם האב והאם מעידים בנו זה בן סורר ומורה איננו שומע בקולנו זולל וסובא, מוציאים אותו להורג. זה אומר שגם בדיני נפשות כשרה האישה להעיד.

למען שלימות הדין לפסולות האישה אביא שני מקורות נוספים: אחד משנה ואחד תלמוד.

המשנה⁵ דנה בכשרותם של אנשים שונים להעיד על ראיית החודש. וזה לשון המשנה: "זה הכלל, כל העדות שאין האישה כשרה לה אף הן אינן כשירין לה". המרא מסבירה אמנם יש מקרים בהם עדות האישה מתקבלת בכל אופן העולה מן המשנה היא, שעדות האישה היא לא תמיד קבילה.

⁵ במסכת ראש השנה (פ"א מ"ח)

במקום אחר אנו מוצאים גמרא מפורשת שהאישה פסולה מלמסור עדות. הגמרא שם למדה, שעדות עבד כנעני אינה קבילה, מקל וחומר מעדות אישה. רש"י מסביר את פסלות האישה⁶ להעיד מן הפסוק "ועמדו שני האנשים".

הטעמים לפסול אישה כעד עולים, אם כי בצורה עקיפה מכמה מקומות בהם נידונה בעיית האישה כעד. הטעמים הם, כנראה, בעיקרם שונים: האחד משום מעלתה היתרה של האישה – "כל כבודה בת מלך פנימה" ואילו הטעם השני, בניגוד גמור לראשון, מתבסס דווקא על אופייה ותכונותיה המיוחדים של האישה, שהחכמים מגדירים אותם לפעמים כשליליים: "נשים קלה דעתן עליהן" או "נשים עצלניות הן".

אמנם לפי הדין המקורי אישה פסולה מלהעיד, אך הקדמונים תקנו וכזאת היא למעשה, ההלכה למעשה, שלמען המטרה של חשיפת האמת העובדתית כאשר אין דרך אחרת – גם עדותה של אישה קבילה ובית הדין מייחס לה משקל.

לסיכום במשפט העברי, האישה פסולה לעדות מכל וכל אך כבר בתלמוד אפשר למצוא את הניצנים הראשונים לתקנות לפיהן עדות האישה קבילה ובספרות ההלכתית עד ימנו מסתמנת התגברות למגמה זו.

⁶ מסכת שבועות (ל"א)

במשפט הישראלי

במשפט הישראלי האישה כשרה להעיד ככל האדם ואין עליה את המגבלה האבסורדית הנמצאת במשפט העברי לפיה אין האישה יכולה להעיד רק בגלל שהינה אישה וטענה זו מנומקת בטענות לא חד משמעותיות מן התורה.

בעקבות המודרניזציה והתפתחות המודעות לכך שאין הבדל בין גבר לאישה והם צריכים להיות שווים בכוחם וביחס אליהם ובעבות הדמוקרטיה עליה מושתת מדינת ישראל ניתן להבין שבחוקתה של מדינת ישראל לא יכולה להיות הגבלה על האישה להעיד מכיוון שזו פגיעה ישירה בדמוקרטיה ובערכים עליה מושתת מדינת ישראל ולכן אישה במדינת ישראל יכולה להעיד ואין עליה שום מגבלה (חוץ ממגבלות שחלים על כולם כגון: קרבה, יד בדבר, עבירה מסוימת וכיוצא בזאת) ולכן במדינת ישראל אישה היא עד כשר לחלוטין.

השוואה

כמוסבר לעיל אפשר לראות כי בתחילת המשפט העברי ובמקורותיו בתורה אישה פסולה להעיד לפי רוב הפרשנויות וזאת בגלל סיבות שונות כמו אופייה הרגשני וקל הדעת ועוד. בניגוד מוחלט לכך עומד המשפט הישראלי המושתת על ערכי הדמוקרטיה והשוויון האומר כי כל בני האדם שווים ולכן לא ייתכן שאישה אינה תוכל להעיד וגבר כן כי שניהם בני אדם ועל כך יש להם זכויות שוות וכיוצא בזאת גם הזכות להעיד.

כבר בימיו המאוחרים יותר של המשפט העברי אפשר לראות את התמתנות בנוגע לזכות האישה להעיד ואפשר לראות זאת בתקנה שתיקנו הקדמונים לפיה גם עדותה של אישה קבילה ובית הדין מייחס לה משקל וכך אפשר לראות שגם הקדמונים הבינו את הבעיה המהותית בפסילת אישה מעדות רק בגלל היותה משקל ומתקדמים לכיוונו של המשפט הישראלי הרואה באישה כן בן אדם בדיוק כמו גבר.

אפשר להבין את ההבדלים בין התפישות השונות מכיוון שהם נקבעו בתקופה שונה מאוד – בעוד המשפט הישראלי נקבע בתקופה מודרנית ומקבלת יותר המשפט העברי נקבע בתקופות קדם אז דרך החשיבה הייתה פחות מפותחת ויותר מקובעת ולכן הם היו יותר נוקשים לגבי זכותה של האישה להעיד בפרט וזכויותיהן של הנשים בכלל.

כשרות הסומא להעיד

משפט עברי

ההלכה בדבר פסלות הסומא לעדות נלמדת בתוספתא מן הפסוק האמור בפרשתנו: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, אם לוא יגיד ונשא עונו"⁷. על פי הנאמר בתוספתא שהובא לעיל, הסומא פסול לעדות לעולם. ואלם במקום אחר בתוספתא ניתן לראות כי קיימת הבחנה בין מי שהיה סומא בזמן שנכח באירוע לבים מי שהיה סומא בעת מתן עדותו. וזה לשונה⁸: פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח, נסתמא וחזר ונתפתח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה - כשר. זה הכלל: כל שמתחילתו כשר וסופו כשר - כשר. תחילתו וסופו פסול או תחילתו פסול וסופו כשר – פסול. על פי לשון זו אפשר לראות כי שמי שהיה פיקח הן בזמן האירוע הן בזמן העדות, כשר לעדות, אף אם בתקופת הביניים איבד את מאור עיניו לזמן מה; ואילו מי שהיה סומא בזמן האירוע פסול לעדות אף אם הוא פיקח בזמן העדות.

אולם יש מחלוקת אמוראים בשאלה זו, ואפשר לראות זאת במסכת בבא בתרא⁹. על פי מסכת זו אפשר לראות כי האמוראים חלוקים בשאלת עדות מי שנתעוור לפני שמסר את עדותו, אך הם מסכימים בעניין אחד: המבחן לכשרות העד או פסולתו הוא מידת יכולתו לתאר במדויק את מה שראה בזמנו. אם הוא יכול לעשות זאת, הרי הוא כשר לעדות; ואם אינו מסוגל לכך, הרי הוא פסול לעדות.

⁷ ויקרא ה, א

⁸ תוספתא (צוקרמאנדל), סנהדרין ה, ג, עמ' 423. וראה שינוי הגרסאות, שם.

⁹ בבא בתרא קכח ע"א. והשווה ערכין יז ע"ב.

אך תלמוד דוחה את שיטת האמוראים ומסתמך על ברייתא¹⁰. לפי ברייתא זו, כל מי שהיה סומא בזמן האירוע או בזמן העדות, פסול לעדות, ואין כשר לעדות אלא מי שהיה פיקח הן בזמן האירוע הן בזמן העדות. אשר על כן, יש לדחות את דעותיהם החולקות של האמוראים. לפי נוסח הדפוסים, פסולתו של סומא מלהעיד אמורה בין "תחילתו" בפסלות ובין "סופו" בפסלות, שלא כפי המשתמע מסוגיית גיטין. כך לדוגמא נאמר בתוספות¹¹ שדווקא בעדות גיטין, הגמישו החכמים את דרישות הכשרות של השליח-העד כדי למנוע עגינות, והכשירו גם את מי שהיה פיקח בזמן האירוע ונסתמא לאחר מכן אבל בשאר תחומי המשפט עדיין מעיד זה פסול, אף כשאין להטיל ספק בדעתו.

¹⁰ בבא בתרא שם

¹¹ תוספות, שם, ד"ה הוא הדין אע"ג דלא חזר ונתפתח

משפט ישראלי

מקרה דומה למקרה שדן בו בעל "כנסת יחזקאל" בא לפני בית המשפט המחוזי, שהתבקש להעביר בוררת מתפקידה לאור "מחלה פתאומית, עיוורונה המוחלט ועובדת הפסקת פעילותה כעורכת-דין פעילה"¹². הבוררת התעוורה בשלביו הסופיים של דיון ממושך, לאחר שכבר בחנה תשריטים רבים ושמעה את רוב העדויות. וכמו בעל "כנסת יחזקאל", כן גם בית המשפט המחוזי, סירב להעביר את הבוררת מתפקידה. והוא מנמק את החלטתו בדומה לבעל "כנסת יחזקאל".

בית המשפט פותח בצורך להגן על כבודה של הבוררת, וקובע שלא בנקל ייעתר לבקשה להעביר בורר מתפקידו. עוד הוא מוסיף שהבוררת כבר עברה על התשריטים הנחוצים להכרעת הדין ושמעה את רוב העדים, כך שלעובדה שאינה רואה לא תהיה השפעה ניכרת על יכולתה לפסוק את הדין.

בית המשפט המחוזי דן גם באמרת אגב בשאלה העקרונית, האם עיוור יכול להיות שופט, והוא נוקט בעניין זה גישה שונה מגישתם של רוב פוסקי ההלכה. לדעת בית המשפט, בדרך כלל מראה עיניו של השופט אינו כלי מרכזי לבחינת העובדות הנתונות במחלוקת במשפטים, ולכן אין לפסול עיוור מכס השיפוט. אומנם השופט היושב על מדין נעזר במראה עיניו כדי להתרשם אם העד המעיד בפניו מהימן אם לאו, אולם בחינת דברי העד לגופם משמעותית הרבה יותר בקביעת אמינותו.

פורסם בתקדין (2005, עמידר - חברה לאומית לשיכון בישראל בע"מ נ' חי זוהר בש"א) (מחוזי, ת"א) 023342/04¹²

השוואה

כפי שאפשר לראות במשפט העברי הסומא/עיוור אינו כישר להעיד על פי רוב הפרשנויות למרות שבכמה מהפרשנויות ובמקרים מסוימים אפשר לראות כי הוא כשיר להעיד אך הדעה הרווחת והמכלול במשפט העברי מצביע על כך שהסומא אינו כשר להעיד.

במשפט הישראלי העניינים שונים מכיוון שעל פי המשפט הישראלי אמנם העיוור אינו יכול להעיד על דבר שראה מכיוון שאינו יכול לראות אך הוא יכול להעיד על דברים ששמע כמו כל אדם אחר בלי קשר למוגבלותו כעיוור.

במשפט העיוורי גם אפשר לראות מקומות בהם יש לעיוור זכות להעיד. אפשר לראות זאת אצל האמוראים האומרים כי אם העיוור לא היה עיוור והיה פיקח בעת האירוע והתעוור בעת מאוחרת יותר לפני שנתבקש להעיד אז הוא יכול להעיד, בנוסף לכך אפשר לראות שבדיני גיטין הגמישו החכמים את דרישות הכשרות של השליח-העד כדי למנוע עגינות, והכשירו גם את מי שהיה פיקח בזמן האירוע ונסתמא לאחר מכן.

לסיכום אפשר לראות שההבדל בין שתי המשפטים בנוגע לעדותו של הסומא היא גדולה אך לא כמו במקרים אחרים במשפט העברי הסומא אינו כשיר להעיד אלא במקרים מסוימים על פי פרשנויות שונות ואילו במשפט הישראלי הסומא כשיר להעיד אלא במקרים בהם הוא לא יכול להעיד לדוגמא על דבר שראה מכיוון שהוא עיוור ואינו יכול לראות.

סיכום

בעבודתי התעמקתי וחקרתי את השאלה **מי כשיר להעיד?**

על מנת לחקור שאלה זאת בדקתי קודם את המקורות ומאיפה מגיעים דיני העדות והכשרות להעיד ומחלק זה למדתי את חשיבותן של דיני עדות ואת החשיבות של הגבלות בזמן מתן עדות.

על מנת להבין את הנושא יותר טוב חילקתי אותו לכמה סוגים של אנשים שעליהם קיימות מגבלות כמו לדוגמה העיוור והאישה ובכך חקרתי את נושאים אילו לעומק ובדקתי את המקורות במשפט העברי, הישראלי וערכתי ביניהם השוואה על מנת לראות את ההבדלים וללמוד מהם בצורה המרבית.

לאחר חקירת מספר הנושאים לעומק וההשוואה ביניהם ראיתי את המגמה בין המשפט עברי לבין המשפט הישראלי בנושאים אלו. בעוד במשפט העברי הכל מאוד נוקשה ומבוסס על פסוקים מהתנ"ך אותם ניתן לפרש למספר גדול של דברים המשפט הישראלי מחפש את ההיגיון בדברים ובעוד והוא מתבסס על המשפט העברי הוא מפתח אותו ומתאים אותו לתקופה המודרנית לדוגמה בעניין כשרות האישה להעיד במשפט העברי ברובו אוסר על האישה להעיד אך בניגוד לזאת במשפט הישראלי שמתבסס על ערכי הדמוקרטיה והשוויון האישה יכולה להעיד בדיוק לפי גבר ואין את המגבלות הקיימות במשפט העברי. כך אפשר לראות שהמשפט הישראלי מפותח יותר מהעברי ואמנם נבנה בזיקה אליו אך מדגיש ערכים שלא היו קיימים בזמן שהמשפט העברי התבסס ואלו הם ערכי השוויון הדמוקרטיה עליהם מושתת המשפט העברי, מערכת המשפט בישראל ומדנית ישראל כולה.

ביבליוגרפיה

משפט עברי

ספרות פסיקה

הרמב"ם, הר"ן, סמ"ע, ריב"ש, רבי בר חמא, רשב"א ואמוראים.

ספרות השו"ת

שו"ת הרן, שו"ת רי"א, שו"ת ריב"ש, שו"ת רשב"א.

חקיקה

סעיף 53 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971

פסקי דין

ע"פ 774/78 י' לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 228, 234

מאמרים

הולצר, ג – עדות אישה במשפט העברי

שיבר, י – כשרותו המשפטית של סומא לעדות

קארל, צ – עדות אישה במשפט העברי

